

Asia: VN/1196/2025

Lausuntopyyntö hallituksen esitysluonnoksesta laiksi väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi annetun lain 7 §:n muuttamisesta

Lausunnonantajan lausunto

Voitte kirjoittaa lausuntonne alla olevaan tekstikenttään

Suomen Asianajajat kiittää mahdollisuudesta lausua hallituksen esityksestä eduskunnalle laiksi väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi annetun lain 7 §:n muuttamisesta. Pyydettyä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

Yhtenä Suomen Asianajajien sääntömääräisenä tehtävänä on seurata oikeuskehitystä maassa ja lausuntoja antamalla sekä aloitteita tekemällä tarjota kokemuksensa yhteiskunnan käytettäväksi. Suomen Asianajajien oikeuspoliittisen työn lähtökohta on oikeusvaltion turvaaminen. Lausunnoissamme pyrimme painottamaan oikeusvaltioperiaatteen toteutumiseen, oikeusturvaan sekä oikeuden saavutettavuuteen, perus- ja ihmisoikeuksien sekä asianajajakunnan itsenäisyyden ja riippumattomuuden turvaamiseen liittyviä näkökulmia. Pyydettyä lausuntona Suomen Asianajajat esittää seuraavaa.

Hallituksen esityksessä todetaan, että lain sisältöön ei ehdoteta muutoksia, mutta lain voimassaoloa ehdotetaan jatkettavaksi puolellatoista vuodella 31.12.2026 asti. Suomen Asianajajat viittaa siksi myös jo 26.3.2024 antamaansa lausuntoon aikaisemmasta hallituksen esityksestä (HE 53/2024 vp).

”Välineellistetyn maahantulon” torjumisen perus- ja ihmisoikeuksien mukaisuus EU:n ja Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen arvioinnissa

Hallituksen esityksessä todetaan, ettei EU:ssa ole lain voimaantulon jälkeen annettu sellaista uutta lainsäädäntöä tai oikeuskäytäntöä, jolla olisi merkitystä asian arvioinnissa (s. 13). Hallituksen tietojen

mukaan EU-tuomioistuimessa ei olisi myöskään vireillä sellaisia uusia tapauksia, joissa olisi kyse nimenomaan välineellistetyistä maahantulosta. Esityksessä todetaan tosin, että Euroopan komissio katsoi 11.12.2024 antamallaan tiedonannolla (muuttoliikkeen käyttämisestä aseena liittyvien hybridiuhkien torjumisesta ja turvallisuuden vahvistamisesta EU:n ulkorajoilla, COM(2024) 570 final), että jäsenvaltiot voivat ryhtyä poikkeuksellisiin toimenpiteisiin puolustautuakseen ulkoisilta uhkilta. Tällöinkin jäsenvaltioiden on EU:n ulkorajoja valvoessaan samalla kunnioitettava perusoikeuksia ja palautuskiellon periaatetta. Vaikka komission tiedonannot eivät ole oikeudellisesti sitovia, ne heijastelevat komission näkemyksiä ja voivat siksi toimia tulkinta-apuna.

Lain voimaantulon jälkeen Euroopan ihmisoikeustuomioistuin on antanut kaksi Kreikkaa koskevaa ratkaisua, joissa oli kyse turvapaikanhakijoiden palauttamisesta Turkkiin ilman turvapaikkahakemuksen käsittelyä (G.R.J. v. Kreikka, 15067/21, 3.12.2024; A.R.E. v. Kreikka, 15783/21, 7.1.2025). Hallituksen esityksessä todettiin tavoin tapauksissa ei ollut kuitenkaan kyse nimenomaisesti välineellistetyistä maahantulosta.

”Välineellistetty maahantulo” on kuitenkin ollut nimenomaisesti esillä Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen suuren jaoston 12.2.2025 pitämässä suullisessa kuulemistilaisuudessa Puolaa, Latviaa ja Liettuaa koskevista asioista (R.A. ja muut v. Puola, 42120/21; H.M.M. ja muut v. Latvia, 42165/21; C.O.C.G. ja muut v. Liettua, 17764/22), joissa myös Suomen valtio esiintyi väliintulijana. Ihmisoikeustuomioistuimen ratkaisua odotetaan vielä jo tämän vuoden syksyllä. Ratkaisut tulevat antamaan hyvin vahvoja viitteitä siitä, miten ihmisoikeustuomioistuin tulisi suhtautumaan nyt puheena olevan kaltaisen kansallisen lain soveltamiseen ja miten se arvioisi ”välineellistetyn maahantulon” torjumisen perus- ja ihmisoikeuksien mukaisuutta. Ihmisoikeustuomioistuimen tulevilla ratkaisuilla on siksi suuri merkitys puheena olevalle laille.

Lain voimassaolon jatkamisen kesto

Laki väliaikaisista toimenpiteistä välineellistetyn maahantulon torjumiseksi (482/2024) on voimassa vuoden sen voimaantulosta 22.7.2024. Hallituksen esityksen mukaan ehdotettu lain muutos on siksi tarkoitettu tulemaan voimaan viimeistään 22.7.2025 ja voimassaoloa jatkettaisiin vuoden sijasta puolellatoista vuodella 31.12.2026 asti. Hallituksen esityksessä todetaan, ettei perustuslakivaliokunta ole nimenomaisesti ottanut kantaa siihen, mikä on hyväksyttävä voimassaoloaika nyt kyseessä olevalle määräaikaiselle sääntelylle (s. 17).

Komissio katsoi edellä mainitussa tiedonannossaan, että kaikkien toimenpiteiden tulee olla oikeasuhteisia ja sopivia Venäjän ja Valko-Venäjän aiheuttaman uhan torjumiseksi, ja niiden on rajoitettava siihen, mikä on ehdottoman välttämätöntä (tuomio 6.10.2020, La Quadrature du Net ym. v. Premier ministre ym., yhdistetyt asiat C-511/18, C-512/18 ja C-520/18, EU:C:2020:791, 147 kohta; tuomio 17.12.2020, komissio v. Unkari, C-808/18, EU:C:2020:1029, 216 ja 261 kohta; tuomio 2.4.2020, komissio v. Puola, komissio v. Unkari ja komissio v. Tšekki, yhdistetyt asiat C-715/17, C-718/17 ja C-719/17, EU:C:2020:257, 152 kohta). Toimenpiteiden, jotka voivat johtaa tiettyjen

perusoikeuksien rajoittamiseen, tulee olla luonteeltaan väliaikaisia ja rajoitettuja ajanjaksolle, jolloin ne ovat välttämättömiä (komission tiedonanto COM(2024) 570 final, s. 8).

Suomen Asianajajat katsoo, että lain poikkeuksellisuus, viimesijaisuus ja jännitteisyys perus- ja ihmisoikeuksien kanssa perustelee lain voimassaolon jatkamista vuodella ehdotetun puolentoista vuoden sijaan. Lyhyempää voimassaoloa perustelee myös se seikka, että Euroopan ihmisoikeustuomioistuimen suuri jaosto tulee antamaan jo tämän vuoden aikana ratkaisunsa asioissa, joilla on suuri merkitys ja suoria vaikutuksia lain sisältöön. Muilta osin Suomen Asianajajat viittaa 26.3.2024 hallituksen esityksestä HE 53/2024 antamassaan lausunnossa esittämiinsä oikeudellisiin ongelmiin ja epäkohtiin, käytettyjen käsitteiden tarkempaan avaamiseen perusteluissa sekä erityisesti rajaprosessin ”vuorovaikutustilanteen” tarkemman sisällön avaamiseen, jotta esityksestä kävisi ilmi, miten kuvatussa prosessissa käytännössä riittävällä tavalla varmistetaan Suomea sitovien kansainvälisten ehdottomien velvoitteiden, kuten ehdottoman palautuskiellon toteutuminen.

Helsingissä 6. päivänä maaliskuuta 2025

SUOMEN ASIANAJAJAT

Niko Jakobsson

Pääsihteeri

LAATI

Asianajaja Sonya Walkila, Helsinki

Suomen Asianajajien lausunnot valmistellaan oikeudellisissa asiantuntijaryhmissä, joiden toiminnassa on mukana noin 150 asianajajaa. Tämä lausunto on valmisteltu perus- ja ihmisoikeuksien asiantuntijaryhmässä.

Enne Heidi
Suomen Asianajajat